

Głuszec

1. O gatunku

Głuszec jest największym europejskim ptakiem grzebiącym. Zamieszkuje północną i środkową część Eurazji. W Polsce jest to gatunek skrajnie zagrożony. Jego populacja liczy ok. 500-600 osobników żyjących w czterech izolowanych ostojach (Karpaty Zachodnie, Puszcza Solska i Lasy Janowskie, Puszcza Augustowska oraz Bory Dolnośląskie). Głuszec długo był ptakiem łownym. Dopiero w 1995 r. został objęty ścisłą ochroną gatunkową. Obszary stałego przebywania tych ptaków podlegają ochronie strefowej: ścisłej, całorocznej – w promieniu do 200 m oraz okresowej, od lutego do czerwca – w promieniu do 500 m od gniazda.

Dymorfizm płciowy jest u głużca wyraźnie zaznaczony, zarówno jeśli chodzi o wielkość, jak i upierzenie ptaków. Głuszce żyją w rozległych, niedostępnych lasach i unikają kontaktu z człowiekiem. Preferują stare bory z luźnym drzewostanem, słabo rozwiniętym podszytem i runem zdominowanym przez krzewinki, zwłaszcza borówki. Są to ptaki osiadłe. Odżywiają się liśćmi, pędami, owocami, przede wszystkim borówki czernicy; zimą zjadają igliwie sosny, świerka i jodły, a latem także bezkręgowce. Głuszce połykają drobne kamyczki, które ułatwiają trawienie pokarmu, stanowiąc tzw. gastrolity. W ciągu dnia ptaki przebywają na ziemi, poszukując pokarmu, a noc spędzają w koronach drzew. Samice zakładają gniazda w zagłębieniach na ziemi. Wyściełają je suchą trawą, igłami i mchem. Raz w roku składają 7-11 jaj. Pisklęta wykluwają się pokryte puchem i są od razu gotowe do opuszczenia gniazda.

2. Problemy

Od początku drugiej połowy XX wieku obserwuje się drastyczny spadek liczebności głużca. Przyczyn tej niekorzystnej tendencji jest wiele i trudno jednocześnie przeciwdziałać im wszystkim.

Głuszce są niezwykle płochliwe, a do życia potrzebują rozległych, dobrze zachowanych borów. Zmiany w środowisku, takie jak fragmentacja lasów, zamiana naturalnych, zróżnicowanych wiekowo lasów w jednowiekowe drzewostany gospodarcze, zmiany stosunków wodnych czy wyręb iglastych starodrzewi mają negatywny wpływ na zachowanie populacji. Poważnym zagrożeniem dla gatunku jest presja człowieka (płoszenie czy zagęszczanie sieci dróg), a także wzrost liczebności naturalnych wrogów, w szczególności lisa. Lasy Państwowe od lat angażują się w ochronę oraz programy reintrodukcji leśnych kuraków, czyli głużca i cietrzewia, także poprzez prowadzenie hodowli.

3. Działania

Kompleksowa ochrona głużców obejmuje szereg różnorodnych działań związanych z polepszeniem warunków życia tych ptaków. Należą do nich m.in.:

- Dostosowywanie zamieszkiwanego przez ptaki środowiska tak, aby jak najlepiej odpowiadało ich wymaganiom siedliskowym. Usuwa się nadmiar podszytu, w tym gatunki inwazyjne, w szczególności tawułę kutnerową i czeremchę amerykańską.
- Zapewnienie ptakom spokoju, poprzez budowę i utrzymywanie szlabanów uniemożliwiających wjazd na tereny leśne, wykładanie gałęzi lub głązów w rejonie, gdzie dochodzi do nieuprawnionych wjazdów pojazdami w strefy występowania głużca.
- Zwiększenie bezpieczeństwa ptaków poprzez usuwanie ogrodzeń upraw leśnych lub wpłatanie gałęzi sosny w siatki otaczające młodniki. Metalowa siatka w lesie może być

dla ptaków niewidoczna i kolizja z taką przeszkodą, np. podczas wzbijania się do lotu, może spowodować poważne obrażenia lub śmierć.

- Zmniejszanie presji drapieżników (jenota, szopa pracza, lisa i kuny) poprzez ich odstrzał redukcyjny oraz odłów w pułapki żywołowne (w przypadku jastrzębia i myszołowa).
- Wzbogacanie bazy pokarmowej poprzez nasadzenia borówki bagiennej i wykaszanie starych borówczysk w celu ich odmłodzenia.

Poza działaniami związanymi ze środowiskiem życia głuszców nadleśnictwa starają się pracować nad zwiększeniem populacji tych ptaków. W Borach Dolnośląskich od kilku lat stosuje się nowatorską metodę odchowu i wsiedlania głuszców, zwaną „born to be free”. Przy próbach zasilania populacji głuszców w Polsce problemem jest adaptacja wychowanych przez człowieka osobników do warunków naturalnych. W metodzie stosowanej w projekcie wyklute pisklęta lub młode osobniki są umieszczane w wolierach położonych w naturalnym środowisku. Od pierwszego dnia mogą swobodnie poruszać się poza wolierą, w której przebywa matka, samodzielnie zdobywać naturalny pokarm oraz uczyć się naturalnych zachowań, w tym unikania drapieżników. Dzięki temu młode ptaki zyskują większe szanse na przeżycie. Do wolier adaptacyjnych wsiedlane są ptaki zakupione z hodowli w Polsce – w Nadleśnictwie Wiśla lub w ośrodku rehabilitacji zwierząt w Kadzidłowie. Na terenie Borów Dolnośląskich wsiedla się również ptaki dziko żyjące, odłowione w Skandynawii. Głuszce poddaje się badaniom genetycznym, zakłada się im nadajniki telemetryczne oraz prowadzi monitoring na tokowiskach.

4. Przykłady

Ochrona głuszca w projekcie realizowana jest w 6 nadleśnictwach na terenie 2 obszarów Natura 2000. Działania związane z polepszeniem warunków bytowania gatunku prowadzą Nadleśnictwa Myślenice, Nowy Targ i Sucha w obszarze Pasma Policy oraz Nadleśnictwa Węglińiec, Wymiarki oraz Ruszów w Borach Dolnośląskich. Działania polegające na odbudowie populacji w Borach Dolnośląskich opisaną wyżej metodą „born to be free” prowadzi Nadleśnictwo Ruszów.

5. Ciekawostki

Krzyżówka głuszca i cietrzewia nazywa się skrzekotem. Ptaki te jednak są bezpłodne. Skrzekoty spotykano na terenach, gdzie jeden z wymienionych kuraków występował bardzo nielicznie i znalezienie partnera z własnego gatunku było bardzo utrudnione. Obecnie oba gatunki są tak rzadkie, że takich mieszańców już się nie obserwuje.

Głuszce uwielbiają zażywać kąpieli piaskowych, np. na śródleśnych drogach lub w miejscach po wykrotach (zagłębienie w ziemi wraz z korzeniami drzewa wyróconego przez wiatr).

W okresie, gdy samice opiekują się pisklętami, samce zmieniają upierzenie, przez co na krótko stają się nielotami. Równocześnie wymieniają okrywę dziobową, co sprawia, że ich dzioby na jakiś czas stają się miękkie. W tym czasie koguty, rozrzucając pióra po okolicy, skupiają na sobie uwagę drapieżników. Dodatkowo, pozbawione zdolności sprawnego lotu, nie są w stanie schronić się na drzewach, wędrują więc na ziemi w poszukiwaniu odpowiednio miękkiego pokarmu, np. jagód. Odciągają w ten sposób drapieżniki od miejsc, w których mogą przebywać młode.

Od marca do maja głuszce odbywają jedne z najbardziej efektownych godów spośród naszych ptaków, zwane tokami. Każdy z samców podczas godów walczy o najlepsze miejsce na

tokowisku, a najatrakcyjniejsza jest jego centralna część. O to miejsce rywalizują koguty, a odwiedzające tokowisko samice wybierają samca najsilniejszego i najbardziej okazałego. Tokujące koguty roztaczają wachlarzowato ogon, opuszczają skrzydła i unoszą głowę, wydając serię dźwięków trwającą kilka sekund. Pieśń ta składa się z 4 faz: klapania (przypominającego dźwięk uderzanych o siebie dwóch kijów), trelowania, korkowania (które przypomina dźwięk wyciągania korka z butelki) i szlifowania (przypominającego dźwięk ostrzenia kosy). Podczas ostatniej fazy ptak niemal całkowicie głuchnie.

6. Mapa

Myślenice, Nowy Targ, Ruszów, Sucha, Węgliniec, Wymiarki